

Oblawa Augustowska – pytania o liczbę ofiar

Nikita Pietrow

Historycy dyskutują o liczbie obywateli polskich potajemnie zabitych w trakcie Oblawy Augustowskiej. W archiwum FSB w Moskwie są akta jedynie 575 obywateli polskich aresztowanych w trakcie oblawy. Każda z zachowanych teczek ma niewielką objętość – zawiera zaledwie kilka dokumentów. Wszystkie pochodzą z lipca 1945 roku – są to nakazy (lub protokoły) zatrzymania, rewizji, zaświadczenia organów Smiersz [komórek kontrwywiadu wojskowego, działającego w latach 1943–1946 – uwaga tłumacza] o przynależności aresztowanego do Armii Krajowej; w niektórych aktach są również protokoły przesłuchań aresztowanych. Nie ma w nich żadnych wskazań, co się później stało z aresztowanymi – żadnych postanowień (ani o skazaniu, ani o zwolnieniu). Każda z tych zachowanych 575 spraw jakby się urywa, pozostawiając bez odpowiedzi główne pytanie – co się stało z aresztowanym. Samo to jednak, że

w tych aktach brakuje jakiegokolwiek informacji o dalszym losie tych ludzi, potwierdza szczególnie charakter 575 spraw zatrzymanych w trakcie oblawy.

Można z wystarczającą pewnością stwierdzić, że ogólna liczba potajemnie rozstrzelanych w trakcie Oblawy Augustowskiej wynosi 575 osób. Gdyby liczba ofiar była większa, wtedy w archiwum powinno być pozostać więcej teczek. Trudno przypuszczać, aby akta tej kategorii mogły zostać częściowo zniszczone. Regułą radzieckiej służby bezpieczeństwa było albo zachowywanie akt, albo całkowite ich niszczenie.

Wiadomo, że w telegramie kierującego Smierszem Wiktora Abakumowa z 21 lipca 1945 roku mowa o 592 aresztowanych. Ale aresztowania trwały aż do ostatnich dni lipca. Są znane nazwiska zatrzymanych 27 lipca: Ludwika, Kazimiery i Anieli Wysockich, którzy również zostali potajemnie zabici wraz z tymi ofiarami oblawy, które aresztowano wcześniej. O tym można mówić z pewnością, ponieważ ich akta zachowały się w archiwum FSB i na ich podstawie w 2013 roku udzielono odpowiedzi na zapytania ich krewnych (informowano o dacie zatrzymania oraz o tym, że w ich aktach dokumentów „o postawieniu zarzutów, skazaniu, rehabilitacji oraz dalszym losie – brak”). Tym samym 28 lipca 1945 roku liczba aresztowanych w trakcie oblawy przekraczała 592 osoby – i na tej podstawie niektórzy historycy wyciągają wniosek, że liczba ofiar oblawy była jeszcze większa. Taki wniosek nie jest niczym poparty. Tym bardziej że nie wiemy, czy nadeszła odpowiedź na znany telegram Abakumowa z 21 lipca 1945 roku, w którym mowa o planie rozstrzelania 592 aresztowanych, a jeżeli nawet była jakaś odpowiedź od ludowego komisa-

rza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii – nie znamy jej treści. Jednocześnie, z praktyk przeprowadzania rozstrzelań w latach „wielkiego terroru”, wiadomo, że czasem ograniczano liczbę osób wyznaczonych do rozstrzelania i dopuszczano „niewykonanie w całości” zadanego wcześniej „limitu”. Można jedynie przypuszczać, wychodząc od liczby 575 akt znajdujących się w archiwum, że było polecenie ponownego „przesiania” aresztowanych oraz pozostawienia na listach wyznaczonych do rozstrzelania osób najbardziej niebezpiecznych i podejrzanych. Czyli dokonano dodatkowej selekcji aresztowanych i do kręgu ofiar trafiło 575 osób. W związku z tym należałoby znaleźć świadectwa tych aresztowanych, którzy od 21 do 28 lipca byli przetrzymywani w obozie tymczasowym w Gibach, ale uniknęli rozstrzelania i zostali zwolnieni z obozu lub skierowani do innych obozów.

Potajemnego rozstrzelania aresztowanych w trakcie oblawy i trzymanych w obozie tymczasowym w Gibach dokonano w ostatnich dniach lipca (ok. 28–31 lipca). Aresztowanych wywieziono z Gib oraz rozstrzelano w sekretnym miejscu (przypuszczalnie na terenie obwodu grodzieńskiego w okolicy wsi Kalety). ❀

Nikita Pietrow – rosyjski historyk i działacz na rzecz praw człowieka, pracownik Centrum Naukowo-Informacyjnego i Oświatowego „Memorial”
Przekład z języka rosyjskiego: Łuka Żurawska (Summa Linguae)

Zeskanuj kod i dowiedz się więcej o Oblawie Augustowskiej